

Dvacet let obnoveného časopisu Ochrana přírody

Pavel Pešout

Šesté číslo, kterým právě listujete, završuje dvacátý ročník od obnovení vydávání samostatného časopisu *Ochrana přírody* v roce 1992. První číslo vyšlo již v roce 1946. Tento údaj pravidelně uvádíme v tiráži z úcty k tradici periodika a na znamení toho, že se hlásíme k jeho programovému odkazu.

Pro připomenutí výročí obnovení vydávání časopisu a jeho významu je vhodné ocitovat pasáž z úvodníku zakladatele časopisu Rudolfa Maximoviče, vůdčí osobnosti institucionální ochrany přírody a krajiny v někdejší Československu: „Založení časopisu pro státní péči ochrany přírody je aktuální potřebou. Přírodní prostředí jest a vždy bude podkladem hospodářského, kulturního, sociálního a politického rozvoje států a základnou správného vývoje nejen národní, ale všelidské společnosti. ... Chceme přispěti ke sladění úsilí po uspokojivém řešení naléhavých otázek odbornými články vědeckými, hospodářskými i technickými, z oboru práva, administrativy a organisace, zprávami o personálních státní péče ochrany přírody, o činnosti orgánů této péče, at' úředních či pomocných (konservátorů, výzkumných a vědeckých ústavů). Všeobecná a zásadní poučení i řešení otázek theorie a praxe ochrany přírody, jejich aplikace na skutečné případy, registrace domácí a pokud bude možno i zahraniční ochranné literatury a činnosti z oboru této i globální ochrany přírody, postupně také bibliografické informování zájemců zahraničních (a tudíž i uveřejňování výtahů některých článků v některém světovém jazyce) budou doplňovatí rámcový program tak, aby se obsah našeho časopisu stal podpůrným pramenem věd přírodních, hospodářských, technických a kulturních vůbec. Těmto úkolům chce časopis dostát věcným, kritickým stanoviskem“ (MAXIMOVIČ 1946).

„Program časopisu“, vymezený R. Maximovičem v úvodníku prvního čísla prvního ročníku *Ochrany přírody*, precizovali redaktor a spoluzakladatel periodika Jaroslav Veselý a jeho následovník Jan Čerovský (ČEROVSKÝ & VESELÝ 1970) u příležitosti 25. výročí vydávání časopisu v roce 1970. Náplň časopisu shrnuli v několika základních okruzích, které s úspěchem realizovali:

- přírodní zdroje, otázky jejich racionálního využívání a ochrany, a to jak jednotlivých zdrojů, tak i jejich komplexů – promítnuto do problematiky krajinných a územních celků,
- zvláště chráněné části přírody, jejich výběr, zřizování aktivní ochrany, výzkum, poslání a využívání,
- legislativní, správní a praktická hlediska, metody a prostředky ochrany přírody,
- výchova k ochraně přírody,
- mezinárodní problematika a spolupráce v oboru, zahraniční zkušenosti.

Pozornému čtenáři jistě neunikne, že *Ochrana přírody* zůstává tomuto stále aktuálnímu programu věrná dodnes.

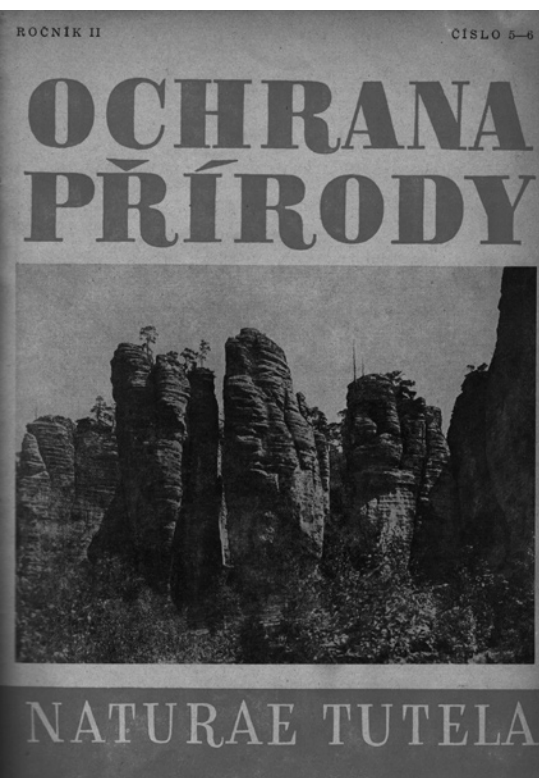
K historii časopisu

Časopis se podařilo založit v optimistické atmosféře po 2. světové válce. Nešlo o „běžný“ časopis, *Ochrana přírody* byla zároveň *Věstníkem státní péče o ochranu přírody*, zahrnujícím kromě části odborné i část úřední, v níž příslušné úřady publikovaly vyhlášky o zřízení chráněných území a různá rozhodnutí a doporučení. Časopis do značné míry nahradil i jiná periodika, především *Přírodu* a *Vědu přírodní*, která právě v době jeho počátků zanikla (LOŽEK 1992). První ročník vycházel dvakrát do roka jako dvojčíslo ve formátu A4 ve skromné podobě úředního věstníku (viz obr. 1). Již v roce 1947 změnil grafickou podobu včetně obálky (viz obr. 2). Později začal dokonce vycházet se střídavým počtem křídových stran, což umožnilo kvalitnější reprodukci fotografií. Ročníky v letech 1947–1953 měly vždy 6 čísel ročně, od roku 1954 již 10 čísel. Vydavatelem časopisu bylo od počátku resortní ministerstvo, od roku 1956 spolu s příslušným pověřenectvem, později Odborem školství a kultury Slovenské národní rady. Začátkem šedesátých let byl časopis *Ochrana přírody* kritizován pro

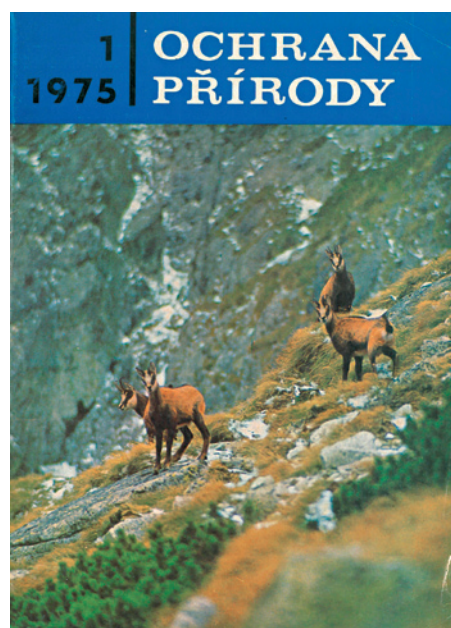
„přílišnou vědeckost“ a „malý přínos praxi“. Stranické orgány dokonce navrhly, aby byl úplně zrušen.¹⁾ V roce 1962 začal Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislavě vydávat sborník vědeckých prací z oboru ochrany přírody pod názvem *Československá ochrana přírody*. To umožnilo posun *Ochrany přírody* směrem k odborně-popularizačnímu časopisu (ČEROVSKÝ & VESELÝ 1970). Po těchto změnách však autoři a spolupracovníci postrádali možnost zveřejňování kratších příspěvků o výsledcích vlastních terénních výzkumů. Proto byla později v časopise *Ochrana přírody* zřízena rubrika

Obr. 1 Titulní strana druhého dvojčísla prvního ročníku časopisu *Ochrana přírody* (číslo bylo věnováno R. Maximovičovi k jeho šedesátinám).

Obr. 2 Titulní strana Ochrany přírody z roku 1947

Obr. 3 Titulní strana Ochrany přírody z roku 1975

Ochránářský průzkum, kde se příspěvky tohoto charakteru mohly uplatnit. V 60. letech došlo k několika úpravám obálky, zásadní změnou bylo zmenšení formátu (přibližně na B5) i změna členění časopisu v roce 1968 (viz obr. 3). V roce 1965 byl jako první vložena příloha časopisu vydán průvodce k první československé naučné stezce ve Státní přírodní rezervaci Medník (ČEŘOVSKÝ & HOMOLÁČ 1965). Od roku 1967 byl vydavatelem Stát-

ní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze (SÚPPOP). Z důvodů úspor a nedostatku papíru byl v 70. letech vyvíjen stálý tlak na resorty k omezení počtu vydávaných časopisů. Takže SÚPPOP, který v té době vydával kromě *Ochrany přírody* časopis *Památková péče* (vycházel již od roku 1937 pod názvem *Zprávy památkové péče*, od roku 1962 pod názvem *Památková péče*), byl nucen ukončit vydávání obou periodik. Od roku 1976 začal vycházet pro obor památkové péče a ochrany přírody nový časopis *Památky a příroda* (viz obr. 4). Vzorem pro tento krok se stal časopis *Pamiatky a priroda*, který vycházel na Slovensku již od roku 1970.

Časopis *Památky a příroda* sice poskytoval možnosti pro publikování oborových článků, ale nesourodost obou částí časopisu byla zjevná. Oba obory se s tím nikdy nesmířily, na druhou stranu vznikl časopis, o který byl velký zájem z řad široké veřejnosti (samozřejmě i díky tehdejšímu obecně nízkému počtu časopisů a jejich ideologickému zaměření). Prakticky se ani nedostal na pulty, dokonce se zvýšily publikační možnosti ochrany přírody (časopis měl formát A4 a 64 stran – z toho pro ochranu přírody bylo vymezeno 32 stran, poslední strana obálky a v každém druhém čísle i titulní strana).

Rozdělení památkové péče a ochrany přírody do resortů kultury a životního prostředí na začátku 90. let předznamenalo také obnovení původních oborových časopisů, a tak ročník 1991 byl posledním ročníkem časopisu *Památky a příroda* (MATYÁSOVÁ & KUČERA 1991). Od roku 1992 bylo zahájeno vydávání dvou oborových časopisů – *Zprávy památkové péče* a *Ochrana přírody* (v jejím případě šlo o 47. ročník). „Nulté číslo“ časopisu v podobě dvoustrany vyšlo již v roce 1991 jako vložená příloha časopisu *Památky a příroda*. V nultém čísle (viz obr. 5) přivítali obnovení časopisu přední přírodovědci a ochránci přírody – Jan Čeřovský, Vojen Ložek, Vladimír Skalický, Otakar Štěřba a František Urban (KUČERA 1991).

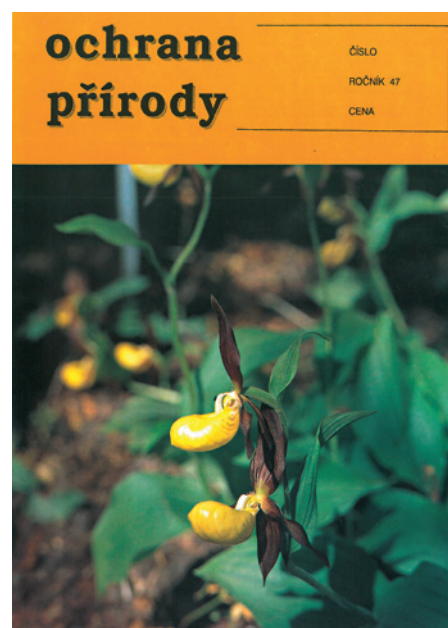
Od roku 1992 vychází *Ochrana přírody* na křídovém papíře a postupně i částečně v barvě (viz obr. 6). V roce 2007 dochází k propracovanějšímu strukturování obsahu a k nové grafické úpravě. Časopis je vydáván jako plnobarevný dvouměsíčník, tedy šest čísel ročně (viz obr. 7). Navíc jsou také přibližně jednou ročně vydávána monotematická čísla, některá i kompletně v anglické mutaci. Samozřejmostí je elektronické publikování časopisu na portálu Agentury ochrany a přírody ČR (www.casopis.ochranaprirody.cz), která je současným vydavatelem spolu se Správou jeskyní ČR.

Tvůrci časopisu

Na výtvarnou podobu a obsahovou kvalitu časopisu měl vždy zásadní vliv výkonný re-

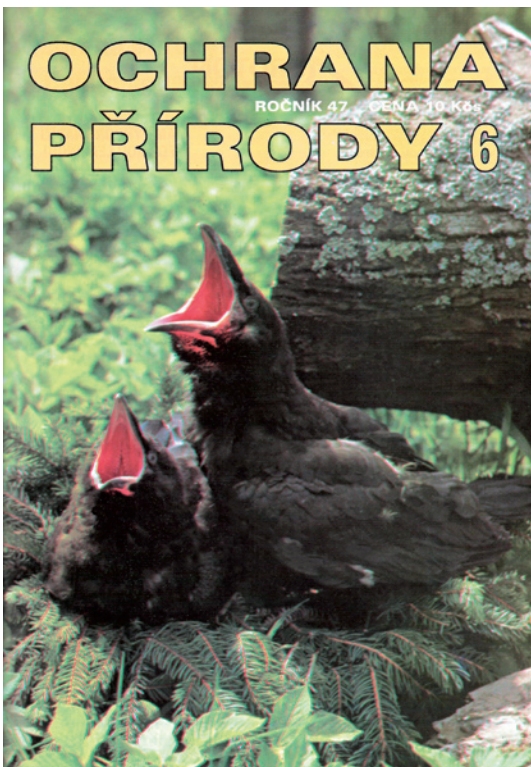
Obr. 4 Titulní strana časopisu „Památky a příroda“ z roku 1991

Obr. 5 Titulní strana „nultého čísla“ ročníku č. 47 obnoveného časopisu Ochrany přírody z roku 1991

daktor. Od jeho založení v roce 1946 byl hlavním redaktorem Rudolf Maximovič, redakční záležitosti řídil Jaroslav Veselý, který se o dva roky později stal „vedoucím časopisu“ a zůstal jím až do roku 1960. Hned na počátku vydávání periodika se mu podařilo shromáždit kolem redakce velkou skupinu významných přírodovědců, kteří zajišťovali vysokou odbornou úroveň. V roce 1954 byla zřízena funkce „tajemníka redakce“, kterou až do roku 1961

OCHRANA ROČNÍK 47 CENA 10 Kč PŘÍRODY 6

Obr. 6 Titulní strana obnovené
Ochrany přírody z roku 1992

zastával Jan Tříska. Ve stejném roce přebírá vedení časopisu Jan Čeřovský, před kterým ležel nelehký úkol obhajoby časopisu navrženého v té době ke zrušení¹⁾. Jako vedoucí redaktor působil do roku 1970. Od roku 1963 nastupuje na pozici tajemníka časopisu (později zástupce vedoucího redaktora) Jiří Antoš, od roku 1970 výkonný redaktor, a časopis řídí Zdenek Vulterin. Jiří Antoš byl výkonným redaktorem části věnované ochraně přírody i v časopise *Památky a příroda* po sloučení časopisů *Památková péče* a *Ochrana přírody* v roce 1976. Jeho zásluhou a zásluhou dalších vedoucích pracovníků ochrany přírody v SÚPPOP (Zdenek Vulterin, František Skřivánek, Marie Maršáková) se v novém časopisu podařilo nastavit přesné vymezení prostoru pro ochranu přírody – které např. u slovenského časopisu *Pamiatky a príroda* nebylo. Redakční rada byla schválena Ministerstvem kultury ČR a prakticky se s ní nedalo hýbat. Výsledkem snahy zapojit angažované osobnosti v ochraně přírody do redakční rady bylo od roku 1984 zřízení redakčního kruhu spolupracovníků (kde byli za ochranu přírody jmenováni např. Jan Čeřovský, Jan Jeník, Igor Michal, Bedřich Moldan, Pavel Trpák či František Urban).

1 Tehdejšímu vedoucímu redaktorovi časopisu Janu Čeřovskému se podařilo zajistit další existenci časopisu realizací těchto změn: • Časopis byl převeden ze Státního pedagogického nakladatelství do nakladatelství Orbis (tehdy pověřeného vydáváním literatury z oblasti kultury) • Periodicita časopisu byla zvýšena na deset čísel ročně, změnila se struktura obsahu, který byl převeden na odborný s vyloučením ryze vědeckých pojednání. • Se Slovenským ústavem památkové starostlivosti (SÚPPOP) bylo dojednáno, že v Bratislavě převezme vydávání vědeckých prací novou ročenkou – sborníkem Československá ochrana přírody. K těmto změnám došlo ihned od roku 1962. Časopis se poté začal objevovat v některých vybraných projevech tisku.

V roce 1980 přebírá od J. Antoše štafetu výkonného redaktora Bohumil Kučera. Pro ochranu přírody se mu podařilo ve spolupráci s kolegy na ústředním pracovišti a na tehdejších krajských střediscích památkové péče a ochrany přírody (zejména s Janem Čeřovským, Františkem Skřivánkem a Pavlem Trpákem) i s dalšími osobnostmi (zejména Vojenem Ložkem a Igorem Michalem) zajistit aktuální témata a velký rozsah informací. V roce 1991 již ve spolupráci s novou redakční radou, jmenovanou ve shodě s tehdejším ředitelem odboru ochrany přírody MŽP Františkem Urbanem, obnovuje samostatný časopis *Ochrana přírody* a vede jej až do roku 2006. B. Kučera je tak dosud nejdéle působícím redaktorem za celou dobu existence časopisu.

V roce 2006 přichází předseda redakční rady František Pelc s novou koncepcí i modernějším formátem časopisu. Časopis ve svém členění reflektuje čtyři základní pilíře ochrany přírody: výzkum a monitoring, aspekty legislativní, praktická opatření v přírodě včetně ekonomických nástrojů a práci s veřejností. Koncepci se podařilo v roce 2007 uskutečnit nové výkonné redaktorce Jiřině Bulisové, která dává časopisu tvář dodnes ve spolupráci s novou redakční radou, složenou z přírodovědců a představitelů státní i nevládní ochrany přírody. Kromě garancí jednotlivých rubrik (kterými jsou Svatava Havelková, Michael Hošek, Pavel Pešout, Jan Plesník a Karolína Šulová) zasluhuje zvláštní zmínku člen redakční rady Jan Plesník, který se pravidelně podílí na překladech souhrnů jednotlivých článků do angličtiny i na korekturách a je vždy ochoten přispět cennou odbornou radou.

Závěrem

V tomto krátkém pojednání nebylo dost dobře možné podrobně popsat dlouhou historii časopisu *Ochrana přírody*. Je však dobré si ji ale alespoň občas připomenout, zvláště v dnešních časech finančních úspor. Zejména zásadní význam a vliv časopisu na generace pracovníků státní i dobrovolné ochrany přírody by nás měl zavazovat, abychom nepolevili v nesnadném úsilí o udržení jeho vydávání. Sluší se také poděkovat desítkám kolegů, kteří v minulosti i dnes pomohli a pomáhají časopisu na svět, zejména pak jeho výkonným redaktorům, jejichž

mravenčí a před uzavěrkou jednotlivých čísel pravidelně i hektická práce není možná tolik viditelná, ale pro časopis zůstává zcela zásadní.

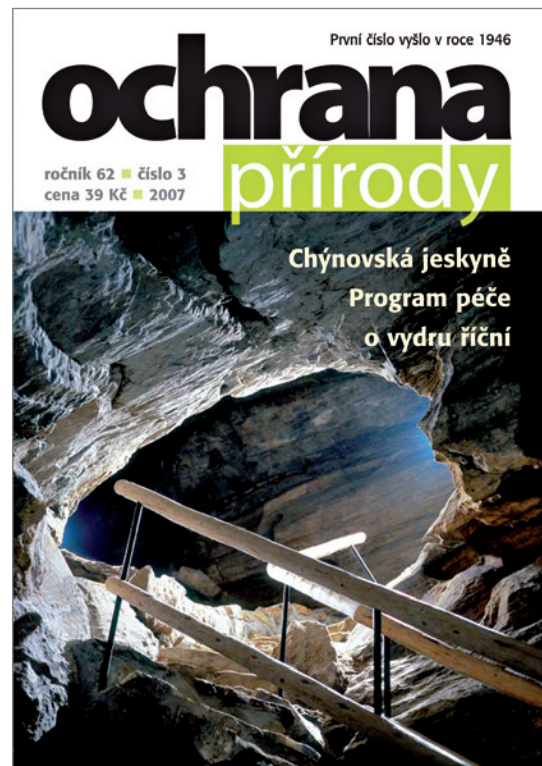
*Autor pracuje jako náměstek ředitele
AOPK ČR*

Poděkování

Za konzultaci, připomínky a cenná doplnění k článku děkuji redaktorům časopisu Janu Čeřovskému, Bohumilu Kučerovi, Jiřímu Antošovi a Jiřině Bulisové.

LITERATURA

ČEŘOVSKÝ J. & HOMOLÁČ M. (1965): Přírodní naučná stezka Medník. - Volná příloha časopisu *Ochrana přírody*, ročník 20, pp. 1-12. - ČEŘOVSKÝ J. & VESELÝ J. (1970): Dvacet pět let časopisu československé státní ochrany přírody. *Ochrana přírody* 25/2:25-30. Praha. - Kučera B. eds. (1991): *Ochrana přírody. Ochrana přírody* 47/nulté číslo:1-3. In: *Památky a příroda* 1991/7. ČÚOP Praha. - LOŽEK V. (1992): Opět *Ochrana přírody. Ochrana přírody* 47/1:1-2. ČÚOP Praha. - MATYÁŠOVÁ E. & KUČERA B. (1991): Časopis památky a příroda skončí ročníkem 16/91 - nahradí jej časopisy *Zprávy památkové péče* a *Ochrana přírody. Památky a příroda* 16/7:385. - MAXIMOVIČ R. (1946): Úvodem. *Ochrana přírody* - věstník státní péče o ochranu přírody. I/1-2:1-7, Státní nakladatelství Praha.

Obr. 7 Titulní strana *Ochrany přírody*
z roku 2007